

Rádiószín

Részlet a Nyitott Könyvműhely kiadónál megjelenő regényből

Pontosan délben véreset pisáltam. Szóltak a szirénák is, kezdődött a légiriadó. Kissé megijedtem, de amúgy semmi bajom nem volt. Fél óra múlva megint irány a WC, de sürgősen ám, mert beszarok azonnal. El se tudtam volna képzelni, hogy olyan bűzös hasmenés jöhet ki egy emberből. De amúgy semmi bajom nem volt. Hanem mikor egy újabb fél óra elteltével elkezdett fájni a vesém, az már több volt, mint baj. Az volt a világvége. Ordítottam, mint a sakál, míg elvonszoltak a kocsig. A kocsiban is ordítottam a fájdalomtól, Temerintől Újvidékig egyfolytában. A kórházban már sírtam is a fájdalomtól, de ordítottam is fáradhatatlanul. Akkor nyilván elaltattak. Reggel arra ébredtem, hogy egy kórházi szobában fekszem, tizedmagammal – és kutyabajom. No, egy kissé bágyadt voltam, az igaz. De egy komolyabb másnapossággal össze sem lehetett hasonlítani. Két napig mégis bent tartottak, vért vettek tőlem, vizeletet, ilyesmiket. Vesemedence-gyulladás, mondták, és kaptam egy hónap betegszabadságot. Ez főnyeremény volt abban a helyzetben. Két napig ott feküdtem még. Volt a szobánkban tizenhét éves páciens, volt harmincöt éves is meg hetvenhét éves is. Csak nekem nem volt korom: én Bé Péter vagyok, mindig ugyanaz, vagy alig másmilyen. Igaz, én is tudom, hogy hány éve csellengek itt, de ez nem komoly, én kortalan vagyok tulajdonképpen.

Mintha én. Valaki, akire odafigyelek. Együtt érzek vele. Látom az álmait, élem az emlékeit; most éppen megszervezzük a nagy bulit a bombázások ideje alatt a temerini tanyavilágban. Tizenöt–húsz kilométernyivel délebbre a kidöntött Bergson-szobortól. Valaki, aki már szinte én vagyok, valahol a Verbász–Szenttamás–Temerin háromszögében, ahol kidöntött szobrok hevernek szerteszét, a legtöbb szemnek láthatatlanul. Vajdasági prózaírók szobrai például: Szirmai Károlyé, Gion Nándoré.

Buli lesz.

Egy napon azt mondta a Lukács, nézzed, Péter, itt már senki sem dolgozik, ráérünk, szervezzünk egy nagy bulit a tanyámon. Szervezzünk, mondtam. Meg is szerveztük. Nem volt egyszerű, de megszerveztük. Voltunk vagy negyvenen. Romhányinak jutott az eszébe, hogy be kellene jelentenünk a bulinkat a rendőrségen. Nehogy a katonaság lepuffantson bennünket. Oké, mondták a rendőrségen, de tüzet nem gyűjthetünk. Rostély nélkül nem buli a buli, érveltünk mi, Lukács meg én, különben sem hisszük, hogy a mi tüzecséknkre van szüksége a NATO lézereinek, hogy letérképezzék a környéket. Nehéz tárgyalások következtek. Ez volt a lokátorőrület ideje. A még működő média azzal volt elkeveredve, hogy mindenféle hazaáruló elemek valamilyen kijelző műtűrűkét helyeznek el stratégiaileg fontos épületekben, megkönnyíteni az ellenség dolgát. Stratégiaileg fontos épületek! Hihetetlenül ostoba meséket fabrikáltak össze, ezekkel traktálták az amúgy is megkínzott lakosságot. Végül a tűz engedélyeztetett. Az az érvem volt a döntő, hogy nem a világ vége az, ha az ádáz ellenség egy bombát dob a temerini tanyavilágba, más fontosabb célpont helyett. Tényleg nem, mosolyodtak el a rendőrök, ezzel beleegyezésüket adva a tűzgyújtáshoz. Gondolom, tetszett is nekik az ötlet: harminc–negyven kisebbségi, magyar, méghozzá zömében értelmiségi, bombatámadás áldozatává lett. Propagandacélokra is kitűnő, meg amúgy is.

Szóval, a buli. Ital-étel hatalmas mennyiségben. A kilencvenes évek első felében ilyen bulit nem lehetett volna összehozni. Nem volt semmi. A boltok üresek, a mi zsebeink még üresebbek. Illetve, ital az volt. Akkor ittak a legtöbbit az emberek e tájon – boros, bús Bácska! –, még olyanok is, akik sem előtte, sem utána nemigen barátokoztak az alkohollal. Aki nem szökött ki az országból, alkoholmámorban, szédelegve bolyongott le-fel. No, de milyen összepancsolt löttyök voltak azok! Életveszélyesek. Milyen fejfájós, elrontott gyomrú másnapok voltak azok: remegő térdek, reszkető kezek, összezavart gondolatok. Más emberek voltunk, alig emlékeztettünk önmagunkra. Vannak, akik soha többé vissza sem találtak a saját énjükhöz.

Egy gond van csak, töprengett hangosan Lukács, a tanyámon nincs áram. Miért gond ez, kérdeztem, az egész országban három napja nincs áram. A grafitszálas bombák ideje volt ez, melyek lebénították az áramellátást. A sört pedig lehűtjük a Jegricskában, alig százméternyire van a tanyádtól, ha jól emlékszem, folytattam. Így is lett. Jó buli volt. A rosszulétekkal, hányásokkal, ájulásokkal együtt, egy civilizált, jó buli volt.

4 A harmadik nap utolján már csak négyen-öten maradtunk, hogy másnap reggel rendet csapjunk. Megbeszéltük, hogy jó buli volt, hogy a

bombázások nem fognak örökké tartani, hogy ez a szocialista rémuralom sem fog örökké tartani, és közben nagyon berúgtunk. Éjnek idején borzasztó szomjúságra ébredtem. Eszembe jutott, hogy a Jegricskában maradhatott hűlni hagyott sör. A remény nem volt nagy, de a szomjúság igen. Megindultam a sötét éjszakába. Mire odaértem a Jegricska partjához, a szemem már annyira-amennyire megszokta a sötétséget. Volt is mit látnom. A folyócska partján ott ült egy néger sötét munkaruha és terepi egyenruha kombinációjában, és sörözött. Itta az agresszor a sörömet.

– Hi – mondta. Majd üdvözlésképpen megemelte a sörösüveget. Közben a másik kezével mutatta, hogy nincs nála fegyver.

– Szerbusz – mondtam én, és mutattam, hogy nálam sosincs fegyver.

– Van még sör – bökött a Jegricska felé.

– Tudom – bólogattam –, az én söröm.

– Sorry, de az ijedtségtől megszomjaztam – vigyorgott új ismerősöm. – Milyent kérsz? Van Beck's és Lav pivo.

– Lehet Lav. Ez oroszánt jelent.

– Tudom, Löwenbräu. Oda is van rajzolva az oroszán. Már egy éve itt vagyok Európában, megismertem a söröket.

– És mióta vagy itt a Jegricska partján? – telepedtem le mellé.

Az órájára pillantott. – Lassan egy órája lesz.

– Föntről jöttél? – mutattam az égre. – Te vagy az ég küldöttje?

– Persze, én vagyok a fekete angyal.

Kortyolgattuk a sört. A békák kuruttyoltak. Idillikusan szép éjszaka volt, kellemesen hűvös. Nem hallatszottak a repülők, tehát a légvédelem is csendes volt.

– És hol a repülőd? Lezuhant?

– Dehogy zuhant, a repülőm nem olyan hülye, mint én. Visszaszállt az olaszországi bázisba.

– Csak úgy magától? – hüledeztem.

– Nem, nem – nevetett –, nem voltam egyedül a gépben. Véletlenül katapultáltam.

– Véletlenül?

– Human factor – jóízűen röhögött. – Különben Joe a nevem.

– Hello, Joe. Engem Péternek hívnak.

Átvettem a házigazda szerepét. Kivettem a vízből két üveg sört. Oda Beck's, ide Lav. Egy ideig szótlánul kortyolgattuk a sörünket. Végül Joe törte meg a csendet.

– Tudod – tárta szét a karját –, nekem semmi bajom a szerbekkel. Én hivatásos katona vagyok. Gépészmérnök.

– Nekem is csak egyes szerbekkel van bajom, a sovinizta hülyékkel elsősorban. Igaz, ezek mostanában szépen elszaporodtak. Amúgy elvagyok velük. Vannak szerb barátaim is. Jó barátaim.

– Nem értem – nézett rám Joe.

– Magyar vagyok.

– Magyar? Akkor mit keresel itt? Különben, én meg szlovák vagyok. Akarom mondani, az édesanyám szlovák, szlovák származású. Ő már ugyan az Államokban született, de a nagyszüleim Szlovákiából vándoroltak be. Már csak homályosan emlékszem azokra a mesékre a szülőföldről, meg nem is nagyon értettem őket, de úgy rémlik, mintha éppen a magyarokkal lett volna valami bajuk. Vagy csak nem szerették a magyarokat. Nem emlékszem, no.

– Mit mondjak most én neked, Joe? Szerbiában a lakosság egynegyede nem szerb. Szlovákok is élnek itt. És te bombázod őket. Tudsz szlovákul, Joe?

– Nem. Akarom mondani, én nem bombázok senkit. Másmilyen feladataim vannak. Szlovákul meg csak pár szót tudok.

Mintha elsápadt volna. Hát, ez egy bizonytalan megfigyelés, nem vagyok benne biztos, hogy a négerek el szoktak-e sápadni. Mindenesetre elkomorodott. A békák szünet nélkül kuruttyoltak. Ittuk a sört. Aztán egyszerre csak felderült.

– Tudok kulent készíteni. Jó kulent, csípőset.

– Az jó – bólogattam. – Ha már az anyád nyelvén, tehát az anyanyelveden nem tudsz, legalább kulent tudsz készíteni. Jó csípőset.

Kivettem az utolsó két üveg sört a hideg Jegricskából. Ekkor a hátunk mögött, nem messze tőlünk, bagoly csapott le, valószínűleg mezei egérre. Joe felugrott. A kezében fegyver, revolver volt.

– Bagoly – mondtam. Illetve mutattam csak, hogy hatalmas szemek, és huhogtam is egyet, mert nem jutott eszembe a bagoly neve angolul. – És ennyit arról, hogy nincs nálad fegyver.

– Minden amerikai nál van fegyver, egy katonánál ne legyen? Egyetlen revolver szinte nem is számít.

– Hát, ha nem lősz le vele, nekem se számít.

Hosszabb szünet következett. Egyikünk sem szólalt meg, elmélyedt a saját gondolataiba. Lehet, hogy a szerb–amerikai kapcsolatok, háttérben a magyar–szlovák kapcsolatok terhével, kisebb válságba juttatták friss ismeretségünket. A békák is abbahagyták a hangoskodást, de csak egy pillanatra, miközben a Jegricskában valamilyen mozgólódás támadt. Nem vagyok horgász, nem értek hozzá, de gondolom, ragadozó hal rabolt. Lehet, hogy éppen egy békát. Ezúttal én törtem meg a csendet.

– Mik a terveid, Joe? Nem az életben úgy általában, ahhoz semmi közöm, hanem a következő néhány órában. Nemsokára kezd hajnalodni, és egy lebombázott országban egy amerikai pilótának, még akkor is, ha szlovák származású néger, nem valami fényesek a távlatai.

– Majd jönnek értem nemsokára, nem kell izgulni.

– Jó, akkor nem izgulok. De ha itt találnak engem egy amerikai pilótával, no, jó, nem pilótával, hanem gépészmérnökkel, ahogy a Jegricska partján sörözöm veled, két-három életfogytiglanit kapok.

– Itt lesznek hamarosan. De erről az jut eszembe, most, hogy a sörözést emlegeted, hogy elfogyott a sör.

– Sör nincsen fönt a tanyán sem, de van pálinka. Igen jó almapálinka. De se whisky, se borovicska, hogy neked kedvezzek.

– Mi az a borovicska?

– A szlovákok szégyene vagy te, Joe. De ezt most hagyjuk, zárjuk le a témát. Inkább azt mondd, menjek azért a pálinkáért, vagy ne menjek?

– Menjél. Mégsem mindegy, lassacskán csak kezd elfogni a pánik, kell egy kis szíverősítő. De várj csak, nem hívod te majd a rendőrséget vagy a katonaságot?

– Ugyan.

– Hát akkor menjél.

– Hát akkor megyek.

Fent a tanyán, akár a kocsárdi vasútállomás várótermében nagyszütrötökön, Lukács aludt, Máté, Peterdi Máté aludt. Kovács Jóska, Romhányi és a fiatalabbik Zelenka, a Jenci is aludtak, de bibliai fedezet nélkül, csak úgy maguktól meg a sok elfogyasztott alkoholtól. Találtam egy fél üveg pálinkát. Nem is alma volt, hanem körte. Romhányi felemelte a fejét, rám meresztette véreres szemeit, és megkérdezte, hogy mit csinálok. Mondtam neki, hogy lent beszélgetek a Jegricska partján egy amerikai pilótával. Tehát minden rendben, motyogta, és azonnal elaludt újra.

Mikor leérkeztem a partra, és éppen nyújtottam volna a flaskát Joe-nak, egymás után két erős robbanás hallatszott, megremegett alattunk a talaj.

– Húha! Ez közel volt – mondta Joe.

– Nem éppen – válaszoltam –, a kőolaj-finomítót lövik. Az pedig cirka húsz kilométerre van innen légvonalban. Több, huszonöt, harminc.

– Mennyi az mérföldben?

– Azt nem tudom. A tieid nem jöttek érted?

– Most már közel lehetnek. Nincsen könnyű dolguk, messze vagyunk a határtól.

– Erre igyunk egyet – nyújtottam feléje a flaskát, mire egy újabb nagy robbanás reszkette meg a levegőt. – Nem kínálgatlak többet, mert végül még idelőnek, ha itt hadonászok ezzel a pálinkásüveggel. Ide teszem a fa tövébe, ha megkívánod, húzd meg. Bátorításul jó nagyot kortyintottam. Aztán meghúzta az üveget ő is. Aztán megint én. Aztán ő. Később, fél óra sem telhetett el, felmentem a tanyára ismét. Találtam egy felbontatlan üveg szilvapálinkát, sligovicát. Beszélgetésünk további menetére már csak homályosan emlékszem. De az angoltudásom egyre jobb lett, úgy rémlik. Minden korty pálinka után nőtt a szókincsem, még ha akadozott is egy kissé a nyelvem. Az anyanyelvemmel fordítva van, az első két pohárka tömény még jót is tesz a kifejezőképességemnek, de minden következő korty után egyre ostobább vagyok. Meg kell játszanom az angolt, mikor iszom?

– A következő becsapódásnál Joe elpityeredett: – Én senkit sem bombázok! Technikai személyzet vagyok, mérnök.

– Én sem háborúzkok senkivel. Újságíró vagyok, és nem a háborús uszítók fajtájából. Mi több, katonaszökevény vagyok, bár ezt az első napok zűrzavarában, szerencsémre, nem is regisztrálták.

– Tehát mi nem vagyunk háborúban – nyugtázta Joe.

– Nehéz is megmondani, hogy kik háborúznak most itt – ahogy ezt kimondtam, a földön találtam magam, az arcomat az iszapba nyomta valaki, alig kaptam levegőt. Joe hangját hallottam, aki azt magyarázta, hogy én egy rendes fickó vagyok. Ennek örültem, habár a karom majd kiszakadt, mert szakszerűen hátracsavarta valaki, akinek csak a bal térdét láttam. Egy rekedtes hang rám parancsolt, hogy maradjak így fekvé 5 percig.

Kibírhatatlan csend lett, se békák, se bombák, se semmi. Gondoltam, helikopterzúgást hallok, vagy valami mást, de semmit se hallottam. Felültem. Sehöl senki. Üres sörösüvegek és egy félig tele pálinkásüveg. Cigarettszikkák. A szám tele volt nedves homokkal, a szemüvegem elgömbült. Csupa sár volt a ruhám. Lemostam az arcom, kiöblítettem a szám. Meghúztam a pálinkát. Rágyújtottam. Good bye, Joe!

Az agyam lázasan dolgozta fel a semmit. Hajnalodott. Remegett a gyomrom, hányingerem volt. Meghúztam a pálinkás butykost még néhányszor. Az égő cigarettavéggel rágyújtottam egy újabb cigarettára. Fel-tápázkodtam, és kissé bizonytalan léptekkel megindultam vissza a tanya felé.

Mert csodák azért mégis vannak. Többek közt: fáj a fő, de szól a rádió. Mert mi szerencsétlen flótások ott motoszkálunk, ügyetlenkedünk napról napra, immár hatvan éve a rádió dűledező épületében. Azelőtt többen, az átkosban, most alig valahányan a fene nagy demokráciában. Idill a Jegricska partján. Csendélet az Újvidéki Rádióban. (Csendesen éledgélz

te ott.) Össze. És vissza. Eltöprengesz, belegondolsz valamibe, kigondolsz, elgondolsz valamit, aztán hirtelen ki is mondod, vagy leírod, de azonnal érzékeled is, ez nem pontosan az, amit mondani akartál. Megfogalmazva, valahogy kevesebb lett, szegényesebb, mindenesetre más, mint amíg szavak nélkül szárnyaltál. Nem is szavak nélkül, nem teljesen szavak nélkül mégsem, mert a rohanó képek közt szavak is megjelentek, de nem kellett lekerekítened, mondatokká alakítanod azt a valamit, amit most egy otromba mondat idézne fel, ha képes lenne rá. De nem képes. És ekkor válaszút elé kerülsz: vagy folytatod ezt a lehetetlen vállalkozást, állandóan elbizonytalanodva, megkísérléd követni, lejegyezni a benned zajló kavargást, tudván, hogy ez igencsak kétes eredményt szülhet, vagy belekapasz-kodsz az első mondat sugallta irányba, és kerekítesz egy fogalmazványt, vagy beszédet, ami ha ügyes vagy, jól fogalmazol, még élvezetes olvasmány is lehet. Ennyi. És melyik lennél te a két lehetőség közül? Vegyük úgy, hogy én te vagyok, te pedig ő, az újságíró lesz az olvasó, a kedves hallgató pedig megint csak én, hogy a kör bezáruljon. És így körbe-körbe, míg bele nem szédülünk. Aztán ellenkező irányba. Előre, hátra, aztán megint előre: inkább időben, mint térben. Én te leszek, te majdnem én, de én is csak majdnem én. Kedves hallgatók, kedves olvasók, kedves nézők vagyunk valahányan. Meg kedves ítélezők és kedves elítéltek. Kedves nézők, kedves szereplők. Sőt: kedves elnyomók és kedves elnyomottak. Tegyük fel, hogy ekkor, mert nagyon szédülünk, kimegyünk a teraszra – miért is ne? –, egy kis friss levegőt szívni. Vagy elszívni egy cigarettát. Ismét eltöprengünk ezen-azon. Képek kavarnak bennünk, elvéve szavak is, melyeket ezúttal meg sem kísérelünk mondatokba terelni. Pereg a film megállíthatatlanul. Halottakkal beszélgetünk. Gyermekkori önmagunknak a fejére nyomunk barackot. Férfiúságunk maradványaival gazdálkodva egy kihívó Marilyn Monroe-képre fókuszálva onanizálunk. Aki évtizedek óta halott, megették a férgek. A nők helyettesítsék be a megfelelő alanyt. A Dunára hidakat képzelünk el, Újvidéknél. Három hidat, melyek két hónappal ezelőtt még tényleg léteztek. Meg se merünk szólalni. Sóhajtunk, tehetetlenül szét-tárjuk a karunkat. És ekkor elrepül fejük felett egy nikkelszamovár. Ha nagyon tehetségesek és szerencsések vagyunk. Vagy kétszáz F-18-as. Melyek időnként rakétákat lőnek le a közelünkbe, vagy éppen ránk. Vagy egy Tomahawk, Joe-val a fedélzetén. Hey, Joe!

Mire visszatántorogtam a tanyához, már mindenki ébren volt. Egy terepjárót vettek körül. A terepjáróban egy tiszt és két közlegény ült. A tiszt mutatta, hogy jöjjenek közelebb. Erre még egyszer meghúztam a pálinkásüveget, és megindultam a terepjáró felé. Közben megbotlottam, a Romhányi kapott el, hogy ne vágódjam hasra. Így ő is csupa sár lett.

– Látott valami gyanúsát? – kérdezte a tiszt.

– Gyanúsát nem, egy amerikai, néger mérnökkel találkoztam csupán a Jegricska partján, aki, ezt külön ki kell hangsúlyoznom, szlovák származású, de azt sem tudja, hogy mi a borovicska.

– Mi bajod, Péter? – esett kétségbe Lukács. Fehér lett, mint a fal. Néhány pillanatig csend lett, majd a tiszt elkezdett nevetni. Erre a két katonára is röhögésbe kezdett. Mindenki nevetett. Romhányi elengedett, mire lassanként seggre ereszkedtem. – Csak ez maradt – emeltem magasba az üveget –, mag nélküli szilva. A sört megitta a fránya néger.

Másra nem emlékszem. Úgy aludtam, mint egy kisbaba, mondják. Tíz óra hosszát. Hát persze. Tiszta volt a lelkiismeretem. Bevallottam, hogy egy tából, ha nem is cseresznyéztem, de szilváztam és körtéztem az ellenséggel. Azt meg, hogy nem vették komolyan, nem hitték el a mesémet, megszokhattam az évtizedek alatt – újságíró vagyok. Egyáltalán nem vettem ezt tehát zokon.

Mire kijózanodtam, és a többnapos másnaposságon is túl voltam, vége lett a háborúnak is.

A nagyapám az életét vesztette el a háborúban. Doberdónál. Magyarország hőse.

Az apám az anyaországát veszítette el. Kétszer is, ha utánaszámolunk. Árva gyerek volt világeletében aztán mindhalálig.

Én még nem készítettem leltárt a veszteségeimről.

